

Det nye tyske Forslag
til en Forandring i Næringslovens Bestemmelser
vedrørende Arbejderlovgivningen.

Ved
Cordt Trap.

I sidste Halvdel af Marts Maaned iaar afholdtes, som bekendt, i Berlin efter Indbydelse af Tysklands Kejser en international Konference vedrørende Reguleringen af Arbejdet i de industrielle Etablissementer og i Minerne. De, som ventede, at der paa denne Konference vilde blive fattet Beslutninger, der med ét Slag forandrede de bestaaende Produktionsbetingelser, følte sig sikkert skuffede.

Konferencen vedtog i det hele kun saadanne Forholdsregler, om hvilke Meningerne havde fæstnet sig, saa at der i det hele og store herskede Enighed om det berettigede i deres Gennemførelse, og efter Forholdets Natur maatte ogsaa det, hvorm der skulde opnaas Samstemning, i det mindste fra den overvejende Majoritet af Deltagerne, indskrænke sig til forholdsvis beskedne Resultater.

Det vilde imidlertid være i høj Grad kortsynet af denne Grund at undervurdere Konferencens Betydning.

Allerede det, at en saadan har fundet Sted til Under-søgelse af, hvad Staten kunde gøre for Arbejderne, sammenkaldt af Tysklands Kejser, hvor alle de moderne industrielle Lande i Evropa havde givet Møde, vil sikkert vise sig som en ikke ringe moralsk Støtte for Arbejderbeskyttelsessagen; men ved Siden heraf er der al Grund til at tro, at den vil give Stødet til, at Sagen overalt i Evropa optages til ihærdig Drøftelse, ikke paa den Maade, at det enkelte Land gør sin Arbejderbeskyttelse afhængig af, at andre gaa nøjagtig lige saa vidt, men saaledes, at enhver, under Hensyn til sine individuelle Forhold, gaar et Stykke frem, afpassende den videre Udvikling af sin økonomiske Politik efter, hvorvidt andre konkurrerende Lande følge efter.

Det Land, som først har ladet høre fra sig, er Tyskland. Sagen var her forberedt gennem en lang Række Aar. Ikke alene er Tyskland Sædet for den nye socialøkonomiske Retning i Videnskaben, men Spørgsmaalet om en skærpet Arbejderbeskyttelseslovgivning har i over en halv Snes Aar jævnlig været fremme i den tyske Rigsdag, som har vist en stadig voxende Stemning for en saadan, medens Regeringen hidtil havde holdt sig tilbage. Da den nuværende Kejser ved sine Februarkundgørelser havde tilkendegivet sin Hensigt at ordne disse Forhold, forefandtes der derfor et temmelig gennemarbejdet Materiale, og Regeringen kunde allerede ved Rigsdagens Sammentræden i Maj Maaned forelægge den tvende Lovforslag, det ene om Arbejderdomstole, det andet, der paa væsentlige Punkter var i Overensstemmelse med tidligere af Rigsdagen fattede Beslutninger, om en Forandring i Næringsloven; det er dette sidste, af hvilket jeg i det følgende skal give en kort

Fremstilling. De foreslaaede Forandringer ere af meget omfattende Natur og fremstilles maaske naturligst saaledes, at jeg først gengiver de Bestemmelser, som sigte paa at regulere de voxne Arbejders Arbejdsbetingelser, men som for de egenlige Beskyttelsesreglers Vedkommende naturligvis ville komme til Anvendelse paa samtlige Arbejdere; senere fremstilles de særlige Regler, givne for Kvinder, Børn og unge Mennesker.

For voxne Arbejdere knytter Hovedinteressen sig til Forbudet mod Søndagsarbejde. Lovforslaget er her kommet til Erkendelse af, at det paa Grund af Arbejdsgivernes faktiske Overmagt over Arbejderne og disses Ønske om Merfortjeneste har vist sig utilstrækkeligt, som hidtil, at erklære en Forpligtelse til at arbejde om Søndagen for retlig uforbindende, og at en virkelig gennemført Søndagshvile kun kan opnaas ved et bestemt Forbud mod Arbejde. Det foreslaas derfor, at ingen Arbejder maa beskæftiges paa Søn- og Festdage i Bjergværker, Saltgruber, Tilberedelsesanstalter, Stenbrud og Gruber, Smeltehytter, Fabriker og Værksteder, ved Tømmerpladser, Værfter og Teglværker samt Bygninger af enhver Art. For at lette Gennemførelsen for Arbejdsgiverne kan den 24 Timers Hvile begynde tidligst den foregaaende Arbejdsdag Kl. 6 om Eftermiddagen, senest den følgende Morgen Kl. 6; men i Motiverne udtales det, at Hvilen skal begynde paa samme Tid for hele Besætningen. I Handelsforretninger maa Medhjælpere, Lærlinge og Arbejdere paa de nævnte Dage kun beskæftiges 5 Timer. Tiden for disse fastsætter Politiet under Hensyn til den offentlige Gudstjeneste. For de sidste 4 Uger før Julen, saa vel som for enkelte andre Tider, kunne Timernes Antal forøges.

Ved Siden af, at Loven saaledes nærmere angiver de Virksomheder, paa hvilke Forbudet mod Søndagsarbejde skal komme til Anvendelse, foreslaas det, at dette ved kejserlig Forordning, med Samtykke fra Forbundsraadets Side, ogsaa kan udstrækkes til andre Erhverv.

Medens Hovedreglen for de industrielle Virksomheder saaledes er, at Arbejde paa Søn- og Helligdage er forbudt, tilstedes der dog vidtrækkende Undtagelser. I det overvejende Antal Tilfælde begrundes disse paa, at Erhvervets Produktivitet vilde lide for betænkeligt et Afbræk ved det absolutte Forbuds Opretholdelse; i andre paa Konsumenternes Interesse; i atter andre paa Hensynet til det Offentlige eller til at afvende en Nødstilstand eller Fare.

I nogle Tilfælde fastslaar nu Loven selv Betingelserne for Undtagelsen, i andre bestemmes de af Forbundsraadet, den højere eller lavere administrative Statsmyndighed.

Undtagne ved Loven ere I. Arbejder, som ufortøvet maa foretages til Fjernelse af en Nødstilstand eller Afvendelse af en Fare eller i det Offentliges Interesse, II. Arbejder til Renselse og Istandholdelse, af hvilke Driftens regelmæssige Gang er betinget samt saadanne, af hvilke Genoptagelsen af den fulde Virksomhed paa den følgende Hverdag er afhængig, III. Arbejder, der ere nødvendige til at forhindre Ødelæggelse af Raastoffer eller færdige Produkter, men for de under II. og III. nævnte Tilfælde kun, forsaavidt Arbejderne ikke kunne foretages om Hverdagen og under den Betingelse, at hver Arbejder enten hver tredje Søndag faar fulde fire og tyve Timer eller hver anden Søndag mindst

Tiden fra sex Morgen til sex Aften fri. Til Lettelse af Kontrollen skulle de Erhvervsdrivende, som i Henhold til de anførte Regler beskæftige Arbejdere paa Søn- og Helligdage, affatte en Fortegnelse, i hvilken saa vel Antallet af de beskæftigede Arbejdere, som deres Beskæftigelses Varighed og de foretagne Arbejders Art bliver at indføre. Denne Fortegnelse bliver til enhver Tid at forevise de med Tilsynet beklædte Myndigheder. IV. Undtagne ere endelig Beværtnings- og Udskænkningsteder samt Samfærdselserhvervene.

Medens saaledes de her nævnte Tilfælde af Lovgivningsmagten antages at have saa bestemte og gennem Tiderne uforanderlige Kendemærker, at man ved Loven selv har ment at kunne bestemme alt fornødent med Hensyn til deres Undtagelse fra Forbudet mod Søndagsarbejde, har man i andre Tilfælde ikke trot at kunne afstikke Grænserne engang for alle, men lagt Afgørelsen i Haanden paa forskellige Myndigheder. Saaledes kan Forbundsraadet gøre Undtagelser for bestemte Erhverv, i Særdeleshed saadanne, i hvilke der forekomme Arbejder, som efter deres Natur ikke tilstede en Afbrydelse eller Opsættelse eller som ere indskrænkede til eller i hvert Fald drives med stærkt forøget Virksomhed til bestemte Tider af Aaret (altsaa hovedsagelig Bedrifter med stadig vedligeholdt Ild eller som høre til Sæson- eller Kampagneindustrien), idet der dog ogsaa her skal sikres Arbejderne en lignende Fritid som i de under II. og III. i foregaaende Klasse nævnte Tilfælde. Det er Hensynet til Produktionens Rentabilitet, som jo i sidste Instans ogsaa er i Arbejdernes Interesse, der har været afgørende for disse Undtagelser, hvis

nærmere Afgrænsning det er fundet rigtigst at henlægge til Forbundsraadet, og ikke til den lovgivende Magt, dels fordi Spørgsmaalet om Betydningen af det uafbrudte Arbejde for de forskellige Erhverv ikke er tilstrækkelig gennemarbejdet, dels fordi den stadig fremadskridende Teknik gør det ønskeligt at kunne ændre Reglerne med nogenlunde Lethed; paa den anden Side maa Hensynet til at sikre lige Produktionsbetingelser for hele Riget føre til at lægge Afgørelsen i Haanden paa en Rigsautoritet. I andre Tilfælde træder Betydningen af en Ligestilling i Produktionsbetingelserne noget tilbage, og de lokale og individuelle Forhold blive det afgørende. Saaledes skulle de højere administrative Avtoriteter kunne gøre Undtagelser fra Paabudet om Søndagshvilen for Erhverv, hvis fuldstændige eller delvise Udøvelse paa Søn- eller Helligdage udkræves til Tilfredsstillelsen af daglige eller paa disse Dage særlig fremtrædende Fornødenheder (Is og Gasværker, Mineralvandsanstalter, Frisører, Slagtere, Bagere, Cigar- og Blomsterhandlere) eller som drives udelukkende ved Vind eller uregelmæssig Vandkraft. Naar Tilfældet kræver en hurtig Afgørelse, nemlig naar der til Forhindring af en uforholdsmæssig Skade indtræder en uforudseelig Nødvendighed for Beskæftigelse af Arbejdere paa Søn- eller Festdage, tilkommer Dispensationsretten den lavere administrative Myndighed, der for Kontrollens Skyld skal føre en Liste over de tilstaaede Undtagelser med Angivelse af Forretningens Sted, Tallet af samtlige i Forretningen ansatte og tillige de paa de paa-gældende Festdage beskæftigede Arbejdere samt Varigheden af og Grunden til Dispensationen.

Det udtales udtrykkelig, at de enkelte Lande kunne paalægge yderligere Indskrænkninger af Arbejdet paa Søn- og Festdage.

Paa dette Sted maa nævnes Bestemmelsen i § 120 e, at Forbundsraadet for saadanne Erhverv, i hvilke Arbejdernes Sundhed udsættes for Fare ved en overdreven lang daglig Arbejdstid, kan foreskrive saa vel dennes, som Pavsernes Længde. Denne Beføjelse, som findes opført mellem Arbejdsgivernes forskellige Forpligtelser overfor deres Arbejdere, er kun bestemt til at fjerne den allerværste Udnyttelse; men det er klart, at den paa Grund af de elastiske Udtryk kan lægge en overordenlig Magt i den nævnte Institutions Hænder og aabner en Dør, hvorigennem den kan bestemme Tysklands fremtidige Arbejderpolitik.

Ved Siden af Forbudet mod Søndagsarbejde og en overdreven daglig Arbejdstid maa som sigtende paa samtlige Arbejders Benyttelse nævnes Bestemmelserne i Lovforslagets § 120 a-d. Medens Næringsloven hidtil har indskrænket sig til at paabyde saadanne Indretninger, som under Hensyn til Erhvervets og Arbejderstedets særlige Beskaffenhed ere nødvendige for den størst mulige Sikkerhed for Liv og Sundhed, giver det nye Forslag langt mere indgaaende Regler. Arbejdsgiverne skulle være forpligtede til at indrette Arbejdsrum, Driftsapparater, Maskiner og Redskaber og i det hele lede Bedriften saaledes, at Arbejderne ere saa vidt beskyttede mod Fare for Liv og Sundhed, som Bedriftens Natur tilsteder. Særlig skal der sørges for tilstrækkeligt Lys, Luftrum og Luftvexel, Bortskaffelse af det ved Driften opstaaede Støv, af Dunster og Gasarter og det fremkomne Affald. Videre maa der tages saadanne

Forholdsregler, der udkræves for at beskytte Arbejderne mod farlige Berøringer med Maskiner eller Maskindele eller andre i Driftens Natur liggende Farer, navnlig saadanne, som kunne opstaa af Fabrikbrande. Endelig maa der gives saadanne Forskrifter for Bedriftens Ordning og Arbejdernes Forhold, der udkræves til Sikring af en fareløs Drift. Ved Siden heraf skulle Arbejdsgiverne træffe de nødvendige Forholdsregler til Sædelighedens Opretholdelse, navnlig skulle de to Køn, saa vidt Bedriftens Natur tillader det, arbejde hver for sig, og Omklædningen foregaa i adskilte Rum. Nødtørftsanstalter skulle indrettes saaledes, at de svare til Sundhedsplejens Fordringer, og at deres Benyttelse kan foregaa uden at krænke Sømmeligheden.

For at sikre disse Bestemmelers Gennemførelse skulle de med Tilsynet betroede Politiembedsmænd være berettigede til at give de enkelte Bedrifter saadanne Paalæg, som udkræves for at føre Budene ud i Livet. For at disse Forholdsregler ikke skulle medføre uforholdsmæssig store Byrder for Arbejdsgiverne, skal der, for saa vidt de da ikke sigte til at fjerne en paa-trængende, Livet eller Sundheden truende Fare, fastsættes en passende Frist for deres Gennemførelse, og for de bestaaende Anlæg kan der, indtil der indtræder en Udvidelse eller Ombygning, kun kræves saadanne Foranstaltninger, der maa udføres for at fjerne Tilstande, der indeholde en Fare for Arbejdernes Liv, Sundhed eller Sædelighed eller kunne gennemføres uden uforholdsmæssige Omkostninger. Forbundsraadet, subsidiært de over- eller underordnede administrative Avtoriteter, ere berettigede til at give almindelige Forskrifter om, hvilke Foranstaltninger, der maa træffes i

Anledning af de i det foregaaende angivne Grundsætninger.

Ogsaa i anden Retning giver Lovforslaget Arbejderne en noget forøget Beskyttelse. Den Arbejdsherrerne tidligere tilstaaede Ret til at udbetale Arbejdernes Løn, i Stedet for Penge, i visse, bestemt angivne Ydelser, hvoriblandt Værktøj og Stoffer til Forarbejdelse, gøres nu afhængig af, at disse ikke beregnes Arbejderne udover Anskaffelsesomkostningerne. Man har herved villet modvirke et i Husindustrien bestaaende Misbrug, hvorved Arbejdsgiverne søgte at skaffe sig en Fordel ved kun at overlade Arbejderne disse Produktionsnødvendigheder til overdrevne Priser.

Medens saaledes de i det foregaaende omtalte Bestemmelser ere beregnede paa at omgive Arbejdernes Interesse med et retligt Værn, sigter § 125 paa at styrke Arbejdsgivernes, ved den moderne industrielle Udvikling fuldstændig løsnede, Myndighed over deres Arbejdere. Den giver nemlig hine en Ret til, naar en Arbejder forlader Arbejdet, før Arbejdskontrakten retlig er udløbet, i Stedet for Skadeserstatning at fordrø en Pengebøde, der kan stige til den sædvanlige Dagløn for hver Dag, Kontraktbruddet varer, dog ikke ud over sex Uger. En tilsvarende Ret tilkommer Arbejderne overfor deres Arbejdsgiver. Efter Motivernes Udtalelser har Loven her ikke saa meget ladet sig lede af det Synspunkt, at Kontraktbruddet var en saa alvorlig Retskrænkelse, at Retsfølelsen ikke kunde slaa sig til Ro ved den oprettende Retshaandhævelse, som deraf, at denne var et stumt Vaaben i Arbejdsgiverens Haand. I mange Tilfælde var det nemlig forbundet med store Vanskeligheder og megen Tidsspilde og ejheller uden

Betænkelighed for Arbejdsgiverens økonomiske Stilling at faa Arbejderen dømt til Erstatning, da der hertil udkrævedes Bevis for, at Kontraktsbruddet havde medført Tab for Arbejdsgiveren, og opnaaedes endelig, langt om længe, en Erstatningsdom, vilde denne i de fleste Tilfælde være værdiløs paa Grund af Arbejderens manglende Erne til at betale. Erfaringen viste da ogsaa, at Arbejdsgiveren sjældent gik denne Vej; skulde han da ikke staa fuldstændig retløs, maatte Beviset for Retsbruddet være tilstrækkeligt til at afkræve Arbejderen en Pengesum. Ved Siden heraf udvides og skærpes Strafansvaret for dem, som søge at paavirke Arbejderne til Arbejdsnedlæggelser; strafbart bliver det saaledes ved Tvang, Trusler, Ærekrænkelser eller nedsættende Rygter at søge at bestemme Arbejdere til at nedlægge Arbejdet eller hindre dem i at fortsætte eller genoptage det, selv om disse Paavirkninger kun rettes mod enkelte Arbejdere og ikke søge, hvad tidligere udkrævedes, at fremkalde en almindelig Arbejdsindstilling. Strafbart bliver det endvidere offentlig at opfordre Arbejdere til en retstridig Nedlæggelse af Arbejdet. Under lignende Betingelser ere Opfordringer rettede til Arbejdsgiverne strafbare.

Af mere neutral Natur ere Bestemmelserne om den obligatoriske Indførelse af en Arbejdsordning. Man har herved haft for Øje at skabe et klart, uomtvisteligt Grundlag for Kontraktsforholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder; i Overensstemmelse hermed bestemmer Loven vel, om hvilke Punkter Arbejdsordningen skal indeholde Bestemmelser, men derimod i det hele ikke (Undtagelse for Straffes Vedkommende) disses Indhold. De nærmere Regler ere da følgende: For hver Fabrik skal

der inden fire Uger efter Lovens Ikrafttræden eller Bedriftens Aabning udstedes en Arbejdsordning. Dette sker ved, at denne udhænges paa et dertil passende, for alle Arbejdere let tilgængeligt, Sted. Arbejdsordningen maa indeholde Tidspunktet for dens Ikrafttræden, som tidligst maa være 2 Uger efter dens Udstedelse. Den bliver i Kraft, indtil den paa den angivne Maade ophæves eller modificeres ved nye Bestemmelser. Arbejdsordningen skal indeholde Regler for den daglige Arbejdstids Begyndelse og Slutning samt Arbejdspavserne, det nærmere om Lønnens Betaling, videre, for saa vidt det ikke skal blive ved Lovens Bestemmelse, om Opsigelsesfristen og Op hævelsesgrundene, og endelig om de Straffe, der skal kunne anvendes og, for saa vidt de bestaar i Pengebøder, om disses Inddrivelse og Anvendelse. I Arbejdsordningen maa ikke optages Straffe, som støde an mod Sømmeligheden eller Arbejdernes Æresfølelse. Pengestraffe maa ikke overstige det dobbelte Beløb af den almindelige Dagløn og skulle anvendes til Bedste for Fabrikens Arbejdere. Arbejdsgiverens Ret til at kræve Erstatning bliver ikke berørt af denne Bestemmelse. Iøvrigt staar det Parterne frit for i Arbejdsordningen at optage videre Bestemmelser, vedrørende deres indbyrdes Forhold. Medens det er Arbejdsgiveren, som i Overensstemmelse med de angivne Regler affatter Arbejdsordningen, skal der dog før dens Udstedelse gives Arbejderne Lejlighed til at ytre sig over samme. Hvor der bestaar et Arbejderudvalg, betragtes dette i denne Retning som Arbejdernes naturlige Repræsentation. Denne Ret for Arbejderne til at blive hørt, begrundes paa, at den Arbejder, som søger Beskæftigelse, i Reglen

ikke har noget Valg, om han vil underkaste sig Arbejdsbetingelserne eller ikke. Under disse Omstændigheder synes det billigt, at Arbejderne ved Udstedelsen af Arbejdsordningen faa Mulighed for at varetage deres Interesser, ligesom Arbejdsgiverne faa en god Lejlighed til at lære disse at kende. For at sikre Gennemførelsen af de anførte Bestemmelser indsendes Arbejdsordningen inden tre Dage efter dens Udstedelse til den lavere administrative Embedsmand, der har at paase, at den er i Overensstemmelse med Lovens Fordringer.

Ved Siden af de i det foregaaende anførte Bestemmelser indeholder Lovforslaget en Række af Bud, sigtende til at regulere Kvinders, Børns og unge Menneskers Arbejdsforhold. For Kvinders Vedkommende betegner Forslaget en stærkt fremadskridende Beskyttelse lige overfor den hidtil gældende Ret, som kun ydede meget lidet i denne Retning.

Af størst Betydning er Indførelsen af en 11 Timers Maximalarbejdsdag for voxne Kvinder. Mellem Arbejdstimerne skal der mindst tilstaa dem en Times Middags-hvile; Arbejdersker, som selv føre Hus, skulle have fri en halv Time før Middagspavsens, for saa vidt denne ikke udgør mindst halvanden Time. For at lette Kontrollen antages det, at gifte Koner og Enker, der have Børn, selv forestaa deres Husvæsen, indtil det modsatte bevidnes af Politiet. Det er Hensynet til den kvindelige Slægts Sundhed, paa hvilken Nationens Fremtid beror og til Familielivet, der har været afgørende for Fastsættelsen af en Maximalarbejdsdag i Forbindelse med den paa Erfaring grundede Overbevisning, at de nødvendige Krav paa dette Omraade ikke lade sig sætte igennem ad den frie Udviklings Vej. Det har vel ikke

skortet paa god Vilje fra de fleste Arbejdsgiveres Side til at indføre Begrænsninger i Kvindearbejdet ved fælles Overenskomst, men en saadan er enten strandet paa nogle enkelte Arbejdsgiveres manglende Tilslutning eller senere gaaet i Stykker, naar Fristelsen til at bryde ud er blevet for stor i Tider med stigende Priser og stærkt Opsving i Produktionen. Ved den omtalte Foranstaltning venter man noget at kunne modvirke den i daarlige Tider stærkt fremtrædende Bestræbelse for ved en stærk Udnyttelse af Arbejdskraftene at kunne formindske Produktionsomkostningerne for dernæst at kaste Varerne ud paa Markedet til en hvilken som helst Pris, og i opadgaaende Tider Indtrædelsen af Overproduktion, hvorved de gunstige Konjunkturer vil kunne udstrækkes over et længere Tidsrum. For et Tidsrum af ikke udover 14 Dage kan den lavere administrative Embedsmand, paa Grund af overordenlig Ophobning af Arbejde, efter Ansøgning fra Arbejdsgiveren paa Søgnedage undtagen Lørdag tillade kvindelige Arbejders Beskæftigelse til 10 Aften, dog ikke udover en Arbejdstid paa 13 Timer; i enkelte Tilfælde kan Undtagelsen for Kvinder, som ikke selv styre deres Hus og ikke ere forpligtede til at besøge nogen Fortsættelsesskole, udstrækkes ogsaa til Lørdag. I et Kalenderaar maa Tilladelsen ikke gives for mere end 40 Dage. Saavel Andragendet, der skal indeholde en Angivelse af Undtagelsens Rækkevidde og Grunden dertil, som Afgørelsen skulle gives skriftlig, og Øvrigheden skal føre en Fortegnelse over alt vedrørende de meddelte Dispensationer.

Ved Siden af Indførelse af en Maximalarbejdsdag foreslaar Loven dernæst Forbud mod Natarbejde i Tiden fra 8¹/₂ Aften til 5¹/₂ Morgen og Aftnerne før

Søn- og Festdage efter 5¹/₂ Eftermiddag. Fra denne Regel tilstedes dog følgende Undtagelser. De enkelte Landes Centralmyndigheder kunne, dog ikke ud over 1. April 1893, tillade Kvinders Beskæftigelse om Natten indenfor de tidligere Grænser, naar Bedriften ved Nattearbejdets Ophør ikke kunde fortsættes i samme Omfang som tidligere uden uforholdsmæssige Bekostninger. Ved Siden heraf kan Forbundsraadet under nødvendig Hensyn tagen til de kvindelige Arbejders Sundhed og Sædelighed tilstede deres Beskæftigelse om Natten i saadanne Fabrikationsgrene, i hvilke det hidtil var brugeligt. De i det foregaaende omhandlede Dispensationer i særlig beskæftigede Tider betegne ogsaa en Undtagelse fra det her givne Forbud. Det er Hensynet til de kvindelige Arbejders Sundhed og Sædelighed, der har været bestemmende for dette Forbud, som man dog ikke har turdet gøre absolut, saa vel af Hensyn til Produktionens, som Arbejderstandens egen Interesse, idet den øjeblikkelige og ubetingede Udelukkelse fra Natarbejde i mange Tilfælde vilde bevirke de kvindelige Arbejders Afskedigelse. Ved at tilstede de nævnte Undtagelser, har man ment at tage de rette Hensyn til begge Sider. Ved den første Undtagelse har man skabt Industrien Mulighed for at lempe sig efter de nye Forhold, videre har man fundet det ubetænkeligt at give Forbundsraadet Ret til at gøre Undtagelser for saadanne Fabrikationsgrene, hvor Arbejdet kan foregaa under gunstige sanitære og sædelige Forhold, saaledes i Roefabrikerne i godt oplyste og ventilerede Rum og under Opsigt. Med Undtagelse af enkelte Erhverv har Kvinders Natarbejde endnu ikke vundet stor Udbredelse i Industrien, og de foreslaaede Bestemmelser ville i det væsentlige kun faa

afværgende Betydning. Særlig Vægt lægge Motiverne paa den frie Lørdag Eftermiddag. For de gifte Arbejdersker vil den kunne anvendes til Foretagelsen af de mange smaa huslige Arbejder, som opsamle sig i Ugens Løb, for de unge kvindelige Arbejdere til Uddannelse i kvindeligt Haand- og Husarbejde.

Endelig forlænges den for Barselskvinder i Tiden efter deres Nedkomst paabudte Hvile fra 3 til 4 Uger.

En naturlig Følge af den for Kvinderne indførte forøgede Beskyttelse er det, at de Kontrolbestemmelser, som allerede tidligere bestode til Sikring af Gennemførelsen af de for unge Arbejdere paabudte Regler, nu ogsaa udstrækkes til voxne Kvinder.

Ogsaa det Børnene tilstaaede Maal af Beskyttelse foreslaas forøget, idet Minimalalderen for deres Beskæftigelse i Fabriker sættes op fra 12 til 13 Aar og tillige gøres betinget af, at de ikke mere er forpligtede til at besøge Folkeskolen. Børn under 14 Aar maa nu, som tidligere, ikke beskæftiges mere end 6 Timer daglig. Det har vist sig nødvendigt at skride til en Indskrænkning i det for Børn tilladte Arbejde, da det Haab, man tidligere havde næret, at dette efterhaanden vilde indskrænkes under Forholdenes frie Udvikling, har vist sig ikke at slaa til; Antallet af Børn under 14 Aar, som beskæftigedes i Fabriker, sank ganske vist fra 1875 til 1882 fra c. 21,000 til c. 14,000. men er fra da til 1888 atter steget til c. 23,000. Da Skoletidens Ophør ikke er den samme for alle Dele af det tyske Rige, vil disses Stilling paa dette Punkt kunne blive noget ulige; men man har ved det trufne Valg, i Stedet for overalt at fastsætte Minimalalderen til det fyldte 14. Aar, lagt den afgørende Vægt paa at udelukke en tvungen Mangel paa

Beskæftigelse i Tiden mellem Skoletidens Ophør og det fyldte 14. Aar. Af Frygt for en saadan arbejdsløs Periode, idet mange Arbejdsgivere efter de nye Bestemmelser sandsynligvis vilde afvente med at antage Børnene, til de har opnaaet 14 Aars Alderen, foreslaas det tillige, at Forbundsraadet for bestemte Fabrikationsgrene kan bestemme, at Børn over 13 Aar, som ikke ere forpligtede til Besøg i Folkeskolen, kunne beskæftiges paa samme Maade som unge Mennesker mellem 14 og 16 Aar, paa Betingelse af, at Arbejdsgiveren bringer Vidnesbyrd fra en dertil bemyndiget Læge, at Barnets legemlige Udvikling tilsteder den paagældende Beskæftigelse uden Fare for Sundheden.

For unge Arbejdere mellem 14 og 16 Aar bibeholder Lovforslaget den tidligere daglige Maximalarbejdstid paa 10 Timer og Arbejdsgiverens Forpligtelse til at lade Arbejderne besøge Fortsættelsesskoler, men bestemmer nu tillige, at den kommunale Øvrighed kan træffe de nødvendige Bestemmelser til denne Forpligtelses Gennemførelse.

Nogen Lettelse giver Forslaget Arbejdsgiverne. Naar Arbejdstiden ikke er længere end 6 Timer, kræves der kun en halv Times Pavse, medens den bestaaende Lov er udlagt saaledes, at der nu kræves flere Pavser.

Det absolutte Forbud imod, at unge Mennesker tilbringe Fritiden i Arbejdsrummene, naar Virksomheden der ikke er fuldstændig standset, opgives, nemlig naar Ophold i det Frie ikke er mulig og andre passende Opholdssteder ikke kunne skaffes uden uforholdsmæssige Vanskeligheder. Det havde nemlig vist sig, at det tvungne Ophold i frisk Luft var et tvivlsomt Gode, naar de unge Arbejdere, ophedede af deres Virksomhed, bleve

jagede ud i ethvert Slags Vejr, og at Fritiden da, navnlig i de store Byer, benyttedes til Svir paa Værtshuse.

En særlig Stilling i Lovforslaget indtage de Bestemmelser, som sigte paa at styrke Forældrenes Avtoritet over de mindreaarige Børn. Særlig for de unge Fabrikarbejdere, der ikke som Haandværkslærlingene have en Læretid at gennemgaa, har den fuldstændige Uafhængighed af den fædrene Myndighed i en meget ung Alder vist sig som et virkeligt Samfundsonde, givende sig Udslag i manglende Sparsommelighed, Svir paa Værtshuse og Dansbode og Indgaaelsen af letsindigt Ægteskab. Man har derfor foreslaaet den hidtidige Regel, hvorefter Arbejdsbogen, der var Betingelse for en ikke enogtyveaarig Arbejders Beskæftigelse, naar den først engang var udstedt, faktisk altid blev udleveret til den unge Arbejder, ændret derhen, at Bogen for Arbejdere, der ikke have fyldt 16 Aar, skal udleveres til Faderen eller Formynderen, og for mindreaarige Arbejdere over 16 Aar giver Faderen Ret til at kræve den udleveret; med den kommunale Embedsmyndigheds Samtykke skal Udleveringen af Arbejdsbogen dog kunne ske til Moderen eller til en anden Paarørende eller umiddelbart til Arbejderen selv. Er en Arbejder undtagelsesvis myndig under 21 Aar, kræves der efter Forslaget ikke længer nogen Arbejdsbog. Videre bestemmes det, at Faderen eller Formynderen for den mindreaarige Arbejder kan kræve det Vidnesbyrd, hvortil enhver Arbejder har Ret, udleveret til sig, idet den kommunale Myndighed dog kan tillade dets Udlevering til den mindreaarige, ogsaa mod Faderens eller Formynderens Vilje. Herhen hører videre, at Fabrikordningen skal kunne træffe Bestemmelse om, at de mindreaarige Arbejders Løn skal udbetales

til deres Forældre eller Formyndere eller kun med disses Samtykke umiddelbart til de mindreaarige selv, og at disse kun tør opsige deres Kontrakter med udtrykkeligt Samtykke fra Fader eller Formynder.

Medens de anførte Bestemmelser sigte paa at styrke Forældrenes Indflydelse over Børnene, søger Forslaget om, at Arbejdsordningen for de mindreaarige Arbejdere ogsaa skal kunne regulere deres Forhold uden for Bedriften at give Arbejdsherren en forøget Myndighed over dem.

Af stor Betydning er det, at Motiverne udtale, at Fabriklovgivningens Udvidelse til Husindustrien maa bringes til Udførelse. Uden denne Udvidelse vilde den forøgede Beskyttelse rimeligvis kun føre til, at de bekæmpede Misbrug florerede saa meget kraftigere indenfor denne Industri, der kunde udvikle sig uhindret paa den øvrige Industris Bekostning.

I det foregaaende er anført de vigtigste af de i Lovforslaget foreslaaede Ændringer i Forhold til den gældende Ret. Dommen over Forslaget i Tyskland selv maa i det hele siges at være gunstig. En af de væsentligste Indvendinger mod det er af statsretlig Natur. Som det vil fremgaa af det anførte, er der lagt en overordenlig Magt i Forbundsraadets Haand. Det er dette, som skal træffe den vigtige Bestemmelse om, for hvilke bestemte Klasser af Erhverv der skal træffes Undtagelser fra Paabuddet om Søndagshvile; med Raadets Samtykke kan Kejseren udstrække dette ogsaa til andre end de i Loven nævnte Virksomheder; det er endelig denne Avtoritet, som under visse meget udvidelige Betingelser kan dekretere en Maximalarbejdsdag. Der er derfor fra forskellig Side ytret en Frygt for, at Lovgivningsmagten

ved disse meget vidtgaende Beføjelser for Forbundsraadet skulde fraskrive sig sin Indflydelse paa Arbejderlovgivningens videre Udvikling til Fordel for den nævnte Institution.

Det er jo altid et meget omtvisteligt og omtvistet Spørgsmaal, om Arbejdernes Sag bedst varetages ved deres eget Initiativ eller ved en Indgriben fra Statsmagtens Side; saa meget er i hvert Fald givet, at naar man, som i Tyskland, har besværliggjort Arbejdernes regelmæssige Organisation til Varetagelsen af deres Interesser ved Arbejdsbetingelsernes Fastsættelse, have de Krav paa et større Maal af Beskyttelse fra Statens Side, og det maa siges til Tysklands Hæder, at alle Partier have omfattet Regeringens Forslag i denne Retning med Sympathi. Der har derimod hævet sig Stemmer for, at Regeringen kunde være gaaet videre. Jeg sigter ikke herved til Socialisternes sikkert utopiske Forslag om Indførelsen af den otte Timers Maximalarbejdsdag, men til dem, som have ment, at Tyskland kunde have fulgt Schweiz og Østrigs Exempel med den 11 Timers Arbejdsdag. Betegnende nok berøres Spørgsmaalet om en Maximalarbejdstid for voxne Arbejdere ikke med et Ord i Motiverne, og Handelsministeren Berlepsch udtalte ved Forslagets første Behandling i Rigsdagen, at Regeringen vilde vente med at tage Stilling til denne Sag, indtil det havde vist sig, om ikke Udviklingen her, som i England, vilde blive den, at ogsaa de mandlige Arbejders Arbejdstid rettede sig efter den for Kvinderne indførte Maximalarbejdsdag.

Om Nyttens af den obligatoriske Indførelse af Arbejdsordninger med Ret for Arbejderne til at ytre sig ved deres Tilblivelse, ere Meningerne derimod delte.

Nogle vente sig meget heraf til Udjævning af Divergenser, som i mange Tilfælde skulde grunde sig ikke paa virkelig modstaaende Interesser, men paa Arbejdsgivernes Ukendskab til deres Arbejders Ønsker; andre mene, at det vil vise sig alt for omstændeligt ved den mindste Forandring t. Ex. i Arbejdstiden at skulle æske Arbejdernes Mening, og atter andre forudsige, at Bestemmelsen vil blive et dødt Bogstav, idet man enten ikke vil spørge Arbejderen eller gøre det som en ren Formalitet og senere følge sit eget Hoved. Den sidste Indvending er uberegtiget; thi det har jo kun været Lovens Mening at aabne Muligheden for en Meningsudvexling under fredelige Forhold; en direkte Indflydelse paa Arbejdsordningen har den ikke villet give Arbejderne, og med den Avtoritet, offentlige Myndigheder besidde i Tyskland, er det sandsynligt, at Arbejdernes Ret til at ytre sig om Arbejdsordningens Bestemmelser vil blive respekteret, og at der vil kunne vindes noget herigennem.

Endnu mere delte ere Meningerne om Berettigelsen af en Bøde for Kontraktsbrud og et udvidet og skærpet Strafansvar for forskellige Paavirkninger hertil. Indvendingen gaar navnlig ud paa, at den Rest af Koalitionsfrihed, som endnu er tilstede i Tyskland, derved vil blive tilintetgjort, og at Forholdet for Arbejdere og Arbejdsgivere desuden ikke vil være lige. De sidste ville t. Ex. paa Grund af deres ringe Antal kunne paavirke hverandre hemmelig og derved undgaa Strafansvar for de samme Handlinger, for hvilke Arbejdere, naar de fremkomme offentlig, ifalde streng Straf. Det forekommer mig imidlertid, at disse Bebrejdelser gives en fejl Adresse; Arbejderne maa have Ret til at organisere sig; thi ellers ville de komme til at staa som den ubetinget

svagere Part i Kampen for Lønningsbetingelserne; men paa den anden Side maa Arbejdsgiverne have et virkeligt retligt Værn mod Kontraktsbrud.

Derimod synes det mere tvivlsomt, om Lovforslaget har været heldigt med sine Bestemmelser om mindre-aarige Arbejders Disciplin. T. Ex. ved Valget mellem, om den fortjente Løn skal udbetales den unge Arbejder eller hans Fader eller Formynder, staar paa den ene Side Faren for, at den mindre-aarige skal anvende Pengene til Svir og Udsvævelser, paa den anden, at en doven Arbejder lader sig underholde ved sin Familjes Arbejde. Skal der opnaas et godt Resultat, maa det enkelte Tilfælde undersøges; men den fælles Arbejdsordning skærer alle over en Kam. Ved at lægge Afgørelsen i den kommunale Myndigheds Haand vilde man vistnok opnaa retfærdigere Afgørelser.